

JAKÝ BUDE LETOŠNÍ AKADEMICKÝ ROK? CHUDÝ!

Rozpočtová nejistota vysokých škol stále trvá

Ministr školství Josef Dobeš nedlouho po nástupu do své funkce otevřeně prohlásil, že veřejné vysoké školy přijdou zhruba o dvě miliardy korun. Nesouhlas reprezentace veřejných vysokých škol (VVŠ) na sebe nedal dlouho čekat. Avšak v polovině září ministr tvrdil, že se pokusí potřebné 2,3 miliardy najít uvnitř rozpočtu MŠMT. Kde? To neprozradil.

Šance na získání peněz jsou nejasné

Naposledy svou snahu rozpočet vysokých škol nekrátit, nebo alespoň ne tak razantně, ministr potvrdil při zahájení nového akademického roku, kdy jednal se zástupci vysokých škol. Přesto se s těmito penězi ve vztahu k VVŠ v návrhu státního rozpočtu, jenž jde již do parlamentu, jednoznačně nepočítá! Jak tomuto hlavolamu rozumí samotná reprezentace vysokých škol?

„V návrhu rozpočtu České republiky dvě miliardy skutečně nejsou. A pochybují, že by je tam sněmovna při projednávání zákona o státním rozpočtu přidala,“ říká předseda Rady vysokých škol (RVŠ) VLADIMÍR HAASZ a pokračuje: „Přestože v ministrově pravomoci je přerozdělovat peníze uvnitř kapitoly

MŠMT podle jeho vlastního uvážení, v návrhu rozpočtu je výše peněz určených na vzdělávací činnost VVŠ už jasně stanovena. Je pravděpodobné, že pokud bude chtít pan ministr peníze pro vysoké školy získat jinde v rámci svého rezortu, bude se je snažit hledat ve strukturálních fondech EU, konkrétně v Operačním programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Legislativní řešení takového kroku je však zatím velmi nejasné.“

A nejen to. Jak známo, evropské peníze lze využít jen na projekty subjektů, jež se nenacházejí na území relativně bohaté Prahy. Problém je však v tom, že více než polovina naší akademické půdy je právě v hlavním městě. „Jak by chtěl pan ministr řešit tento problém, nám ale jasně nevysvětlil,“ podotýká V. Haasz.

Další možnost, ale obdobně mlhavá, se nabízí při hospodaření s možnými finančními rezervami státu v příštím roce. „Pan premiér Nečas jednoznačně deklaroval, že pokud se vládě podaří nějaké peníze najít, poskytne je vysokým školám,“ informuje V. Haasz.

Stát neplatí za svou objednávku

Vysoké školy by potřebovaly mít informaci o podobě svých rozpočtů k dispozici nejpozději do konce ledna příštího roku. Už nyní však musejí VVŠ počítat s tím, že přijdou o 2 miliardy korun. Nesmíme zapomenout, že zde neustále panuje časový nesoulad mezi fiskálním, tedy kalendářním rokem a rokem akademickým. Již v červnu tedy školy nabraly studenty v dobré víře na základě toho, že jejich rozpočet bude alespoň nominálně stagnovat. (Fakticky klesá již několik let.) Stát, byť reprezentovaný minulou politickou garniturou, si de facto objednal službu, za níž nyní odmítá nebo minimálně váhá zaplatit.

Je jen těžko pochopitelné, že politici nebyli zatím schopni ani ochotni systémový problém nesouladu mezi oběma časovými osami vyřešit. A řešení zde již dávno existuje. Jde o takzvané kontraktové financování. Stát, pravděpodobně prostřednictvím ministerstva školství,

by s každou VVŠ zvlášť uzavřel smlouvu, v níž by se jasně popsal, co má daná škola splnit, včetně přijetí množství studentů jednotlivých studijních programů. Smlouva by platila po jasně vymezené období – dvou, tří, pěti let... Pokud by jedna ze stran své závazky porušila, mohly by na ní být uvaleny určité sankce. V nejzastřenějších případech by věc šla k soudu.

„Kontraktové financování neznamená, že škola získá více peněz, ale to, co získá, bude jistota – univerzita bude vědět, s jakou finanční částkou může počítat třeba během následujících tří let. Kvůli kontaktnímu financování bude ale potřeba změnit legislativu vázající se ke státnímu rozpočtu. Už nyní však může ministerstvo nastavit určité zásady a držet se pak tohoto trendu,“ vysvětluje V. Haasz.

Školy budou financovány i podle kvality

Klíčovými kritérii pro přidělování peněz dané vysoké škole byly doposud počty studentů v kombinaci s koeficientem finanční náročnosti daného studijního oboru. Nově by v rozpočtových

pravidlech pro příští rok měla hrát roli i kritéria kvality.

„Pravidla mají být odlišná pro bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy. Tímto způsobem bude možné regulovat počty přijímaných studentů, a to zejména na základě jejich zaměstnatelnosti, což je kritérium, jež se má týkat bakalářů. To je však také zatím jediný způsob, jak do jisté míry měřit efektivitu bakalářských studijních programů. U magisterského studia je posuzování kvality již jednodušší. Ta je dána především složením pedagogického sboru z hlediska dosažených vědeckých hodnot. Nejlépe se pak hodnotí vědecký výkon u studentů doktorského studia. Nový systém bude dobrým základem pro uvažovanou diferenciaci vysokých škol,“ komentuje V. Haasz.

Podstatným finančním zdrojem univerzit jsou také peníze na vědu. I zde vláda počítá s úspornými opatřeními. Pokles výdajů na výzkum, vývoj a inovace pro rok 2011 by měl klesnout o více než jednu miliardu korun, což představuje snížení o téměř 10 procent oproti tomuto roku. Půjde tedy o další výrazné oslabení rozpočtů VVŠ.

Pokud bude studentů méně, nevdá

Jak se finanční propad o skoro 2,5 miliardy určených na vzdělávací činnost pro VVŠ projeví? A jak se s ním budou školy vyrovnávat?

„V horizontu jednoho roku se jednoznačně zvýší vnitřní zadlužení vysokých škol. To znamená, že nebudeme moci investovat a nedostatek finančních prostředků se projeví především na budoucím stavu. Dále se zhorší kvalifikační struktura akademických pracovníků. Už nyní je jasně patrné, že zejména v přírodních a technických vědách ti nejschopnější odcházejí – soukromý sektor jim nabízí mnohonásobně více peněz. Snížit se budou muset i běžné provozní výdaje, které také nepřímo dopadnou na kvalitu výuky. Jestliže se nedostatek financí dotkne i počtu studentů, moc to vadit nebude. Vývoj demografické křivky jednoznačně ukazuje, že počet studentů vysokých škol se již dostal nad standard Evropské unie. Podle různých výzkumů, které nedávno proběhly, to vypadá, že zhruba 20 procent uchazečů přijímaných ke studiu na vysoké škole nemá předpoklady k vysokoškolskému studiu. To ale samozřejmě neznamená, že naopak nemůže existovat 10 procent těch, kteří předpoklady mají, ale na daný obor se nedostali,“ analyzuje V. Haasz.

Teoreticky se dá předpokládat, že počty studentů, respektive uchazečů o studium v brzké budoucnosti sníží i připravovaná státní maturita. Když ji studenti nezvládnou, nebudou samozřejmě moci pokračovat ani na vysokou školu. Otázkou však je, jestli se to nedotkne především přírodovědných a technických oborů, na něž se již dnes

hlásí relativně málo zájemců. I to by pak mohlo některé školy ekonomicky postihnout. „K poklesu počtu studentů může kvůli stání maturitě dojít. Osobně si ale myslím, že to bude jediné dobře. Musíme se soustředit na kvalitu než na počty studentů. Je možné, že v prvním roce dvou dojde k výkyvu v rozpočtech některých škol, ale systém financování by se s tím měl vyrovnat,“ odhaduje V. Haasz, jenž působí na Fakultě elektrotechnické ČVUT.

Rušení nemusí znamenat likvidaci

Jedním ze způsobů jak v akademické sféře ušetřit, a možná ji i zefektivnit, je rušení stávajících vysokých škol. Ministr Dobeš veřejně uvedl, že podle jeho představ by měl počet vysokých škol klesnout zhruba o třetinu, tedy včetně soukromých (SVŠ).

„Myslím si, že je možná redukce jak u soukromých, tak u veřejných vysokých škol. Za nejlepší způsob považují nyní slučování, respektive návrat některých vývalých fakult, z nichž vznikly univerzity, zpět do lůna jejich mateřských vysokých škol. Například se dlouhodobě jedná o možném splynutí Vysoké školy chemicko-technologické s ČVUT. V některých ohledech by na tomto spojení vydělaly oba subjekty, a to nejen ekonomicky, ale i z hlediska prestiže a také v oblasti výzkumu a vývoje. Pokud jde o neuniverzitní VVŠ, osobně si myslím, že pro Vysokou školu technickou a ekonomickou v Českých Budějovicích by bylo lepší, pokud by se stala fakultou Jihočeské univerzity. Je také otázkou, jestli je ekonomické mít vedle sebe dvě univerzity částečně překrývajícího se zaměření, a to Ostravskou univerzitu a Slezskou univerzitu v Opavě. Bude také asi docházet ke slučování fakult. Ze zkušeností vyplývá, že fakultu, která má méně než 400 až 500 studentů de facto není možné financovat z jejího rozpočtu. Nevidím zde však žádnou školu nebo fakultu, která by měla doslova zaniknout. Pouze možná někde skončí doktorské studium, čímž škola sice nezankne, ale ztratí statut univerzity. Pokud jde o SVŠ, redukce by měla proběhnout větší. Jsem přesvědčen, že až na výjimky malá vysoká škola jen těžko může i v poměrně úzce vyhraněném oboru zaručit kvalitu nabízeného vzdělávání. Výuka, která je z větší části zajišťována externisty, nemůže být podle mého názoru dostatečně kvalitní. Zdá se mi, že větším SVŠ, které se již dostaly na určitou vyšší úroveň kvality, se přestává líbit to, jak fungují některé menší privátní vysoké školy. Nevnímají je negativně jako konkurenci na trhu, ale jako subjekty, které kazí prestiž vysokoškolského vzdělávání,“ rozebírá V. Haasz.

Začíná se pracovat na nových zákonech

„Z ministerstva školství jsme se dozvěděli, že zhruba do měsíce by měly být hotovy první teze vysokoškolské legislativy, tedy jak zákona o terciárním vzdělávání, tak zákona o finanční podpoře studentů. Ty budou předloženy akademické obci k diskusi. A oba návrhy zákonů by měly být hotovy do konce příštího roku,“ sděluje V. Haasz.

Součástí tezí bude jistě i školné. Jak známo, nejen ministr, ale vláda na základě své koaliciční dohody má v tomto bodě už nyní jasno: školné ano a odložené, tedy že student ho bude splácet teprve až jako absolvent po nástupu do zaměstnání. Akademická obec se však dlouhodobě převážně přiklání k přímému školnému; studentská reprezentace odmítá školné z principu. Forma odloženého školného je ale jedním z bodů, které MŠMT měnit rozhodně nechce. „Myslím si, že i v otázce školného se může politický názor ministra a vlády ještě vyvinout. Možná, že zjistí, že přímé školné nevyvolá u veřejnosti až tak velkou averzi, jak se očekávalo. Odložené školné je oproti přímému školnému méně efektivní a dražší,“ uzavírá V. Haasz.

Plzeňská univerzita má převážně kvalitní fakulty

Samostatnou kapitolou je pak kauza plzeňských práv. V předešlém roce se

přibližně ozývaly hlasy na zrušení této fakulty. MŠMT je navíc kritické k celé univerzitě, která se podle něj nedokázala s tímto incidentem zatím dostatečně dobře vyrovnat. „Nejsem si jist, na kolik tato kauza ovlivní přístup studentů k dalším fakultám Západočeské univerzity. V každém případě jsou na univerzitě velmi kvalitní fakulty, některé bych dokonce označil za špičkové. Myslím si, že byla velká chyba, že v Plzni vznikla univerzita s příliš širokým záběrem. Měla se soustředit jen na přírodovědně-technické obory,“ poznamenává V. Haasz.

Avšak zrušit vysokou školu není vůbec jednoduché. Zatím zanikly jen takové SVŠ, které měly buď nedostatek odpovídajících pedagogických pracovníků, nebo se jim nedostávalo alespoň minimálního počtu potřebných studentů. Pokud by však měly být rušeny školy, které nejsou údajně dostatečně kvalitní, musel by jejich nízkou úroveň někdo objektivně doložit. Tím jediným arbitrem, jenž zde existuje, je Akreditační komise (AK). Otázkou je, jestli její hodnotící parametry jsou nastaveny tak, aby mohly objektivně sloužit k návrhu na zrušení daného subjektu, který jinak splňuje alespoň základní kritéria pro akreditaci. Standardy kvality vycházejí z pravidel pro akreditaci, ale hodnotící kritéria jsou již v kompetenci AK. Nabízí se proto možnost, že ministerstvo přesvědčí tuto radu moudrých, aby nastavila taková kritéria, která budou mít za důsledek negativní hodnocení některých škol. V případě zrušení VVŠ však musí celou věc ještě posvětit parlament.